

Titel: Notesbog 2

Citation: "Notesbog 2", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K19*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Jette Knudsen; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2001 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-not2-txr-shoot-id8cd1b6e3-8f3d-4d36-9327-1c82327f7cf4.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K19

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden. [Læs CC0-erklæringen](#)

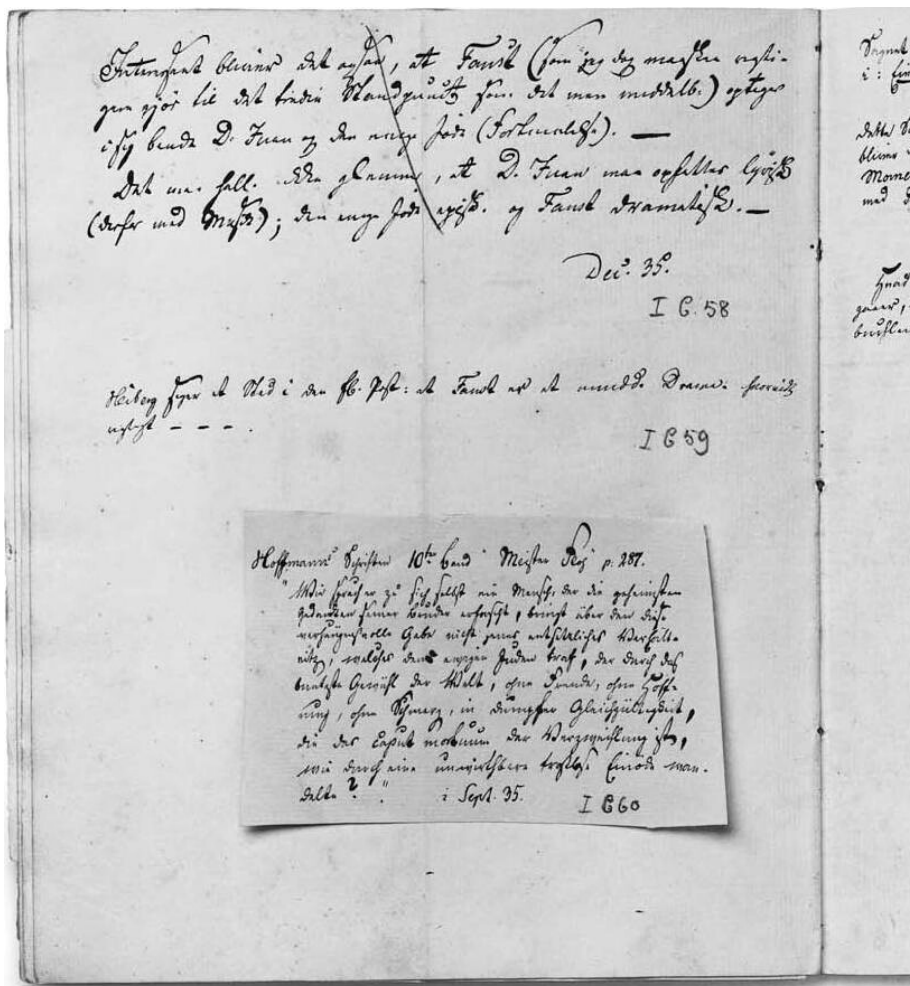
Tekstredøgørelse

1. Manuskriptbeskrivelse 109
2. Datering 111
3. Indhold 112

1. Manuskriptbeskrivelse

Notesbog 2 er et kladdehæfte i kvartformat. Den har oprindeligt bestået af 10 blade eller 20 sider.* Enkelte manuskriptblade er helt eller delvis gået tabt. I ét tilfælde er den manglende tekst indirekte overleveret i H.P. Barfods udgave *Af Søren Kierkegaards Efterladte Papirer (EP)*.* I to tilfælde er kun optegnelsernes indledende ord registreret i Barfods fortegnelse over SKs efterladte papirer (*B-fort.*).^{*} Notesbogen findes i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

Not2 1 Manuskriptet består af et hæftet papbind med overtrækspapir i brunt bakkemarmor.
8 blade i 4°,^{*} hvoraf bl. [6] nu er løst.
Bl. [1] er upagineret. Herefter med blyant pagineret 1-19 på hver anden side (højresiderne). Pagineringen begynder på bl. [2]. Også bagpermens inderside er pagineret (s. 19). S. 5-[8] mangler.
Papir: svært, ribbet; vandmærke: en lilje samt bogstaverne C & I Honig. Mål: 192 x 235 mm.* Hæftesnor af naturfarvet sejl garn. På s. 17-[18] er yderspalten afrevet.*
Bladene er foldet på langs; inderspalten rummer tekst, yderspalten få tilføjelser. Den første optegnelse, Not2:1, er skrevet øverst på forpermens inderside hen over hele siden. På s. [2] findes i yderspalten spor (to oblater) efter indklæbning af en nu forsvundet lap. På s. 3 er i yderspalten indklæbet en lap med Not2:2.b. På s. [16] findes tre optegnelser, hvoraf de to første, Not2:7 og 8, er skrevet hen over hele siden, den tredje, Not2:9, på en indklæbet lap midt på siden (se illustration 3

3. Notesbog 2, s. [16] med indklæbet lap

).
 Bl. [1] og s. 9-[14] er ubeskrevet. S. [8] har været ubeskrevet if. *B-fort.*
 Slutningen af Not2:2.b samt Not2:2.c og d er skrevet med rødt blæk. Desuden
 en del understregninger med rødt blæk, især i overskrifter.
 Håndskriften er overvejende omhyggelig og let læselig, på s. 15-[16] lidt
 større, men sirlig.
 Få korrektioner.

(*B-fort.* 453; KA, C pk. 2 læg 2; *Pap.* I og XII C 51-60 + 62-66)

1

2. Datering og kronologi

Notesbog 2 indeholder 14 optegnelser, af hvilke de 6 er dateret. Den første daterede optegnelse, Not2:3, er fra 16. marts 1835. Hvornår de første to optegnelser er indført, kan ikke vides med sikkerhed; men det forekommer sandsynligt, at det må være sket umiddelbart forinden i første halvdel af marts. I øvrigt noterer man sig en række spring i optegnelsernes kronologi: Not2:7 er skrevet i dec. 1835, Not2:9 i sept. 1835, Not2:10 er fra 13. okt. 1835, og endelig er Not2:13 og 14 fra den 28. marts 1835. For de sidste to optegnelseres vedkommende kan det forklares ved, at de må være SKs afskrifter af allerede foreliggende optegnelser, måske på løse lapper. Not2:9 befinder sig derimod på en indklæbet lap, hvilket er grunden til, at den er nogle måneder ældre end Not2:7 og den dermed nok samtidige Not2:8. At Not2:10 kan være ældre end Not2:7, er der intet usædvanligt ved; ofte ses det nemlig, at SK med blanke sider gør plads til senere optegnelser, hvor han ønsker at udvikle noget. Notesbogen er altså sandsynligvis påbegyndt i marts 1835 og efter alt at dømme afsluttet i december samme år.

3. Indhold

Notesbog 2 afspejler SKs voksende optagethed af de tre skikkelser Faust, Don Juan og den evige jøde. Disse studier antager siden et grundigere og mere systematisk omfang i journalen BB, hvor først og fremmest Goethes *Faust* påkalder sig hans interesse.*

Notesbogens længste optegnelse, Not2:2, er et excerpt af Chr. Ludwig Stieglitz' afhandling »Die Sage vom Doctor Faust«, trykt i *Historisches Taschenbuch*, udg. af Friedrich von Raumer, Leipzig 1834, s. 125-210. Efter en redegørelse for Faustsagnets og Faustlitteraturens historiske udvikling udmunder afhandlingen i en fyldig bibliografi over litteratur vedrørende Faust (s. 183ff.). Indledningsvis excerperer SK spredt og stikordsagtigt fra afhandlingens første del og afskriver dernæst en mindre del af bibliografien, idet han anfører følgende: »Af Litteraturen vil jeg kun bemærke mig Noget. Den findes særdeles fuldstændig hos v. Raumer.« Stieglitz' bibliografi rummer i alt 107 numre, og samtlige disse har SK fundet det nødvendigt at afskrive i efteråret 1836 i journalen BB. Sammenholder man de to afskrifter i hhv. Not2:2 og BB:12, er den afgørende forskel kvantiteten: i Not2:2 anføres foruden nogle enkelte titler kun de sidste tre afsnit af bibliografien (s. 203-206): »Schriften über Göthes Faust«, »Erzählungen« og »Opern«, de to sidste dog i omvendt rækkefølge i forhold til Stieglitz, hvor BB:12 bringer dem i kildens orden. Hertil kommer – hvad det er vigtigt at notere sig – at hvor de pågældende titler hos Stieglitz og i BB:12 er nummereret 40-63, nummereres i Not2:2 udelukkende titlerne i kategorien »Schriften über Göthes Faust«, og det forfra 1-9. Desuden ses enkelte ortografiske forskelle. Man kan af afvigelserne slutte, at SK i BB:12 ikke kan have afskrevet disse dele af bibliografien efter sin egen tidligere afskrift i Not2:2, men må have været to gange i kilden, altså Stieglitz' afhandling i *Historisches Taschenbuch*.

Derimod er der rimelig grund til at formode, at BB:16 er en afskrift af SKs egen tidligere liste over litteratur til den evige jøde i Not2:12. Oplysningerne om disputatser har SK oprindeligt hentet fra Rasmus Nyerup *Almindelig Morskabslæsning i Danmark og Norge igjennem Aarhundreder*, Kbh. 1816. De to optegnelser er omtrent identiske, med undtagelse af tilføjelsen i Not2:12 af parentesens »(Ahasverus. Skomager. Cartophilus. Dørvogter.)« samt i BB:16 af titlen *Blade af Jerusalems Skomagers Lommebog*, udg. af B.S. Ingemann, Kbh. 1833, som SK først anskaffede i feb. 1836.* Et andet sammenfald skal nævnes, nemlig Not2:10, dateret 13. okt. 1835, hvor SK henviser til *Ein Volksbüchlein*, udg. af Ludwig Aurbacher, 2. udg., München 1835, og nedenunder anfører: »(Studenteforeningen eier den.)«; henvisningen bringes også i BB:16, men dog med den biomstændighed, at SK på dette senere tidspunkt selv har anskaffet bogen.* Også i Not2:11 henvises der til pågældende værk.

Not2:3 er en pudsig refleksion over Mephistopheles' forvandling til hund med afsæt i en bemærkning af Stieglitz om »(...) was von Andern, die geheime Künste trieben, auf ihn [Faust] übergetragen wurde. Wir erwähnen nur des Hundes, der als treuer Begleiter Faust's erscheint, und in dem, wie die Sage ihn wichtig macht, ein böser Geist verborgen gewesen.« (s. 133). I øvrigt har Stieglitz og dennes litteraturhenvisninger utvivlsomt været til stor nytte for SK; her finder han flere værker, som han senere uddyber kendskabet til. Det gælder fx K.E. Schubarth *Ueber Goethe's Faust*, Berlin 1830, ktl. U 96, jf. især det store excerpt i BB:7, og Johannes Falk *Goethe aus näherm persönlichen Umgange dargestellt*, Leipzig 1832, jf. Not3:6 og 8. Henvisningen til Lessings Faust-fragment i marginaloptegnelsen Not2:2.b stammer også fra Stieglitz' bibliografi, om end ikke den del, der er afskrevet i notesbog 2, men som titel nr. 5 i sektionen »Dichterische Behandlungen«;* det er hertil, SK senere henviser i BB:8 fra sept. 1836.*

I Not2:7, hvor SK direkte sammenstiller Faust, Don Juan og den evige jøde, anes konturerne af et projekt, uden at man dog med sikkerhed kan fastslå, at SK har gjort sig klart, hvad det nærmere skal bestå i.* Optegnelsen lyder (jf. illustration 3):

Interessant bliver det ogsaa, at Faust (som jeg dog maaskee rigtigere gjør til det tredie Standpunct som det mere middelb:) optager i sig baade D: Juan og den evige Jøde (Fortvivlelse). –

Det maa hell. ikke glemmes, at D. Juan maa opfattes lyrisk (derfor med Musik); den evige Jøde episk. og Faust dramatisk. –

Dec. 35.

I den følgende optegnelse, Not2:8, henvises der til Heibergs kategorisering af *Faust* som et »umiddelbart drama« i *Kjøbenhavns flyvende Post* 1828; men SK undlader dog på dette sted at udvikle sine indvendinger mod opfattelsen.* For SK er det umiddelbare stadium Don Juan, hvad han imidlertid ikke belyser nærmere i notesbog 2, derimod i journalen BB i optegnelse BB:24 fra jan. 1837, »Noget om Pagen i Figaro; Papageno i Tryllefløiten og Don Juan«, som er en forstudie til »De umiddelbare erotiske Stadier eller det Musikalsk-Erotiske« i *Enten – Eller*.* Her fastslås det bl.a., at »alle tre Stadier [Cherubino, Papageno, Don Juan] ere

naturligviis som umidd. reent musicalske, og ethvert Forsøg paa en anden Fremstilling lægger let for megen Bevidsthed ind i dem«, og i forlængelse heraf læser man anmærkningen: »Begynder ikke i Faust det mere midd: Kjærligheds-Liv, forsaavidt han reproducere D. Juan.«^{*} Den samme tanke ses i Not2:7, hvor det hedder, at Faust som det reflekterende stadium optager Don Juan og den evige jøde i sig. Allerede her identificeres den evige jøde med fortvivlelse. Det samme gælder citatet fra Hoffmanns *Meister Floh*, Not2:9, hvor en fuldkommen iagttagelsesevne er fortvivlelsens årsag.^{*}

I Not2:14 spørges: »Man hører saa ofte Folk tale om, at Een er en Don Juan, ell. Faust; men ikke let, at han er den evige Jøde. Skulde dog der ikke findes Individier af den Art, som netop have optaget for meget af den evige Jødes Væsen i sig?« Spørgsmålet besvares ikke umiddelbart; men personifikation af Faust og Don Juan kommer SK ind på året efter i optegnelsen FF:19, der indledes: »Hvad vil det sige og hvorvidt er det sandt, at hver Tidsalder har sin Faust etc – Nei i Verdens-Udviklingen er der kun *een* Faust, kun *een* D. Juan, men for det enkelte Individ ligesom for den enkelte Nation i Verdens-Udviklingen er naturligviis en for hver (...).«^{*}

Som det er fremgået, er der en ganske tæt sammenhæng mellem notesbog 2 fra 1835 og journalen BB fra 1836-37, hvor de samme temaer bliver genstand for undersøgelse. Hvad der i første omgang er løsere skitseret, får fastere form i journalen, hvor SK er nået til en betydeligere grad af klarhed over formålet med sine æstetiske studier. Endelig skal mindes om, at notesbog 2 også bør ses i sammenhæng med notesbog 3, hvor Faustinteressen udmønter sig i grundige Goestudier.^{*}